

міжпредметних зв'язків, які у сукупності забезпечать необхідні знання для використання методів арт-терапії у професійній діяльності. Тобто, для забезпечення ефективності педагогічного процесу знання з одних дисциплін повинні базуватися на знаннях інших дисциплін, що відповідно вимагає наявності чіткого місця кожної дисципліни в структурно-логічних планах навчання. У більш широкому розумінні, даний принцип враховує викладачів кафедр, студентів, бази практик як невід'ємні складові педагогічної системи, кожна з яких виконує чітко регламентовані функції.

Принцип структурності передбачає врахування зв'язків і відносин елементів педагогічного процесу. Важливість принципу структурності полягає в тому, що дослідження явища як системи можливе лише за наявності відповідних частин, які у сукупності складають цілісну систему і дають більш глибоке уявлення про явища, які вивчаються.

Принцип взаємозалежності структури і середовища базується на безпосередньому впливі середовища на структуру підготовки фахівців та навпаки. Тобто, система підготовки соціальних працівників повинна залежати від вимог середовища, тобто суспільства, оскільки саме суспільні потреби обумовлюють тих чи інших форм допомоги населенню. Оскільки система проявляє свої властивості у процесі взаємодії із середовищем, залежно від того, якою є система підготовки фахівців даного профілю так чи інакше будуть залежати і соціальні зміни, які будуть відбуватися у суспільстві.

Принцип ієрархічності у підготовці соціальних працівників до використання методів арт-терапії враховує можливість поділу системи на підсистеми і елементи. Цей принцип реалізується протягом усього періоду навчання, оскільки, починаючи з перших курсів, майбутні соціальні працівники починають засвоювати необхідні для використання методів арт-терапії знання із загальної психології, вікової психології, педагогіки, соціальної роботи із різними групами населення, психодіагностики тощо. На кожному наступному етапі отримані знання спираються

Висновки з даного дослідження. Проаналізувавши можливості кожного із зазначених підходів, вважаємо доцільним покласти ідею особистісно-орієнтованого, діяльнісного та системного підходів в основу педагогічного забезпечення процесу професійної підготовки соціальних працівників до використання методів арт-терапії, адже саме врахування їх принципів забезпечить формування у соціальних

працівників цілісної та якісної системи знань, умінь і навиків щодо використання методів арт-терапії у професійній діяльності.

Перспективи подальших розвідок. У подальшому автором планується написання ще кількох статей з цієї проблематики, зокрема: педагогічні умови підготовки майбутніх соціальних працівників до використання методів арт-терапії.

Список використаних джерел:

1. Бутенко В. Г., Стрельчук Я. В. Формування культури морально-ділових відносин у менеджерів зовнішньоекономічної діяльності [монографія] / В. Г. Бутенко, Я. В. Стрельчук. – Херсон: Гринь Д. С., 2012. – 258 с.
2. Вайнола Р. Х. Реалізація особистісно-діяльнісного підходу в процесі професійно-орієнтованої практики майбутніх соціальних педагогів. // Вісник Глухівського державного педагогічного університету. Серія: педагогічні науки. - №15-2. - С. 28-32.
3. Енциклопедія освіти /Акад. пед. наук України; гол. ред. В. І. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
4. Зязюн І. А. Вузівська підготовка педагога до профільного навчання учнів старших класів / І. А. Зязюн // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр. Київ: Вінниця, 2004. – Вип. 4. – С. 3-11.
5. Кустовська О. В. Методологія системного підходу та наукових досліджень [курс лекцій]. – Тернопіль: Економічна думка, 2005. – 124 с.
6. Науково-методичні засади професійної підготовки кваліфікованих робітників в умовах євроінтеграції / автори Л. Нестерова, П. Лузан, В. Манько, Т. Герлянд, О. Слатвінська, М. Шимановський, за заг. ред. Л. Нестерової. – К.: ІПТО НАПН України, Педагогічна думка, 2012. – 160 с.
7. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи: [навчальний посібник] / В. Л. Ортинський. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.
8. Пехота О. М. Особистісно-орієнтоване навчання: підготовка вчителя: монографія / О. М. Пехота, А. М. Старєва. – [2-е вид., перероб.]. – Миколаїв: Вид-во «Гліон», 2007. – 272 с.
9. Постанова Кабінету міністрів України «Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти» (Державний стандарт, розд. 1) від 23 листопада 2011 р. № 1392 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1078.31682.0>
10. Решетова З. А. Психологические основы профессионального обучения [Текст] / З. А. Решетова. – М.: Изд-во МГУ, 1985. – 207 с.
11. Рульєв В. А., Гуткевич С. О. Менеджмент. Навч. посіб. - К.: Центр учбової літератури, 2011. - 312 с.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/19570411/menedzhment/menedzhment_sistema#771
12. ТОВАЖНЯНСКИЙ Л. Л., РОМАНОВСКИЙ О. Г., БОНДАРЕНКО В. В., ПОНОМАРЬОВ О. С., ЧЕРВАНЬОВА З. О. Основы педагогики высшей школы: Навчальний посібник. – Харків: НТУ «ХПИ», 2005. – 600 с.

УДК: 378.147:656.61:81'243:81'276.6(045)

Роменський О.В.

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОРЯКІВ КРИЗЬ ПРИЗМУ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

В даній статті розглядаються питання необхідності вивчення іноземної мови курсантами вищих морських навчальних закладів у контексті професійної підготовки. Визначаються основні особливості роботи морських фахівців в умовах багатонаціональних екіпажів, характеризуються основні вимоги до організації роботи на судні в умовах побутових, професійних та екстремальних ситуацій. Аналізується необхідність використання навичок іноземної комунікації під час виконання професійних обов'язків моряків.

Особливу увагу автор звертає на проблемне навчання, як на один із сучасних методів вивчення іноземної мови з метою набуття курсантами вищих морських навчальних закладів іноземної комунікативної компетентності.

Ключові слова: іноземна комунікація, міжкультурний полілог, проблемне навчання, проблемна ситуація.

Роменский А.В. Формирование иноязычной коммуникативной компетентности моряков сквозь призму межкультурной коммуникации. В данной статье рассматриваются вопросы необходимости изучения иностранного языка курсантами высших

морських учебных заведений в контексте професійної підготовки. Определяются основные особенности работы морских специалистов в условиях многонациональных экипажей, характеризуются основные требования к организации работы на судне в условиях бытовых, профессиональных и экстремальных ситуаций. Анализируется необходимость использования навыков иноязычной коммуникации во время выполнения профессиональных обязанностей моряков.

Особое внимание автор обращает на проблемное обучение, как на один из современных методов изучения иностранного языка с целью приобретения курсантами высших морских учебных заведений иноязычной коммуникативной компетентности.

Ключевые слова: иноязычная коммуникация, межкультурный полилог, проблемное обучение, проблемная ситуация.

Romenskiy A.V. Forming the foreign language communicative competence of seafarers through intercultural communication. In this article, issues concerning the necessity to study foreign languages by cadets of higher maritime educational institutions in the context of professional training are being considered. The author determines main peculiarities of work of marine specialists in conditions of multicultural crews, gives characteristics of main requirements to organizing the work on vessels in conditions of everyday, professional and extreme situations. The author analyzes the need to use foreign communication skills while performing professional duties of a seaman.

Special attention the author pays to the issue of problematic training, as one of modern foreign communicative training methods to gain foreign communicative competence by cadets of higher maritime educational institutions.

Key words: foreign communication, multicultural polylog, problematic training, problematic situation.

Постановка проблеми в загальному вигляді.

На сучасному етапі розвитку України в контексті євроінтеграції все більш жорсткими стають вимоги до якості підготовки фахівців морської сфери. Відповідно, нагальною потребою сьогодення є підготовка висококваліфікованих та конкурентоспроможних на міжнародному ринку праці моряків, які були б технічно грамотними, знали міжнародне і національне законодавство, добре володіли іноземною мовою, вміли б злагоджено працювати в багатонаціональних екіпажах, вміли організовувати роботу підлеглих в цілому та в разі виникнення надзвичайних ситуацій в морі, оскільки, як показує досвід кількох останніх десятиліть, відсутність таких вмінь у керівного складу екіпажів суден має досить трагічні наслідки.

Морська Доктрина України на період до 2035 року передбачає, серед іншого, подальше посилення позицій України як морської держави на міжнародному просторі, створення умов для досягнення цілей та розв'язання завдань з розвитку морської діяльності, інтеграцію всіх складових морської діяльності до відповідних європейських та світових структур, участь України у їх діяльності на засадах рівноправ'я. З цієї метою необхідно розробити та здійснити цілий комплекс заходів щодо сприяння розвитку національного судноплавства, які б не суперечили загальнонаціональним міжнародним нормам, що також забезпечується через збереження, використання та розвиток національного науково-технічного потенціалу, вдосконалення системи підготовки та перепідготовки фахівців для морської галузі. Адже підвищення рівня функціонування науково-дослідного флоту є вирішальним фактором реалізації національних інтересів України у сфері морської діяльності [1].

Розвиток морської освіти в сучасній Україні тісно пов'язаний із глибоким реформуванням у сфері вищої морської освіти з метою досягнення високого рівня професійної компетентності курсантів вищих морських навчальних закладів як майбутніх моряків. Саме тому, на сьогоднішній день підвищення якості підготовки майбутніх моряків є **актуальним**.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання професійної компетентності морських фахівців у своїх роботах характеризують: О. Фомічева, О. Томілін, О. Ільїна, М. Покусаєв, О. Стрелкова, Т. Четверікова, М. Булатов, О. Григор'єва, О. Шаріна та ін.

Проблемами професійної іноземної підготовки майбутніх моряків займалися такі дослідники як: А. Раїсова, А. Телегіна, Х. Галієва, В. Худик, М. Іванова, О. Тірон та ін.

Метою даного дослідження є аналіз шляхів формування іноземної комунікативної компетентності

майбутніх моряків з метою вирішення проблем міжкультурної комунікації.

Формулювання цілей статті. Для вирішення поставленої мети, маємо розв'язати наступні завдання:

- 1) загальні особливості іноземної комунікативної компетентності морських фахівців;
- 2) вплив рівня володіння іноземною мовою на ефективність організації роботи екіпажу;
- 3) аналіз проблемного навчання як засобу формування іноземної комунікативної компетентності моряків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна соціокультурна ситуація обумовила зміни вимог до підготовки курсантів вищих морських навчальних закладів: здатність швидко перекваліфіковуватися, володіння універсальними знаннями, рефлексивне мислення, наявність спрямованості на постійний саморозвиток, здатність вести діалог у тому числі й іноземною мовою, взаємодіяти на рівні міжкультурної комунікації – всі ці вимоги співвідносяться з принципами сучасної вищої освіти.

Маємо визначити структурні елементи спілкування та іноземної комунікації. Так, на думку А. Телегіної іноземна комунікативна діяльність складається з наступних елементів: мотиви, завдання, цілі, комунікативні дії і результат. Мотиви представлені необхідністю пройти іспити, реалізацією культурного професійного потенціалу, діалогу культури, спілкування по електронній пошті з представниками інших країн. Завданнями є: формування вміння розуміння монологічних повідомлень в процесі аудіювання і читання з професійної та соціокультурної тематики; формування навичок спілкування в ситуаціях професійної, побутової та соціокультурної іноземної комунікативної діяльності, навички вести діалог і сприймати іноземну мову. Метою іноземної комунікативної діяльності є оволодіння основами професійної комунікації, необхідними для подальшої самоосвіти і саморозвитку, лексичним професійним мінімумом, граматичними явищами для усної і письмової форм спілкування, професійно-діловою лексику, вираз певного сенсу засобами іноземної мови. Результатом є формування міжкультурної компетентності [2, с. 813].

Серед іншого професійна підготовка майбутніх морських фахівців також передбачає формування здатності до спілкування і взаємодії у специфічних умовах роботи та всебічного розвитку міжнаціонального полілогу.

Для ефективної комунікації у міжнаціональному полілозі, велике значення мають зміст думки і форма висловлювання, і якщо при звичайному спілкуванні рівень спонтанності досить високий, то при вирішен-

ні професійних завдань морськими фахівцями, основний акцент має бути зосереджений на готовності до міжкультурної комунікації. Відтак, розвиток здатності майбутніх моряків до міжнаціонального полілогу передбачає особливу організацію освітньої діяльності. Формування готовності до міжкультурної комунікації є найбільш продуктивним в результаті поєднання вивчення мови, культурологічної та професійної діяльності [3, с. 45].

Міжнаціональний полілог передбачає взаємодію представників різних культур, знання особливостей характеру і поведінки представників різних етнічних, расових, культурних і соціальних груп. Лінгвокраїнознавча підготовка сприяє більш швидкому і продуктивному контакту (якщо моряки знають мову, особливості країни, з представниками якої їм доводиться працювати на судні, тим швидше вони зможуть встановити з ними якісний контакт, що з одного боку сприятиме якості роботи екіпажу, а з іншого знизить ризик виникнення будь-яких непорозумінь та конфліктів тощо). Тому, лінгвокраїнознавчу підготовку можна визначити як фактор успішного формування здатності майбутніх моряків до міжкультурної комунікації.

З іншого боку для забезпечення комфортної роботи в багатонаціональному екіпажі, окрім суто професійних знань, умінь та навичок, кожен моряк має на належному рівні володіти іноземною мовою. З точки зору психології, неможливо впродовж довгого часу знаходитися на судні з багатонаціональним екіпажем без спілкування оскільки впродовж рейсу моряки не тільки працюють, але і живуть в межах автономної технічної системи – судна. Дослідження показали, що соціально-психологічна взаємодія в морських екіпажах має свою специфіку, яка обумовлена особливостями «мікросфери» та «макросфери», а також характеристиками судна та конкретного рейсу. Тут і накопичення втоми, що призводить до конфліктної напруги, і різке обмеження соціального оточення, що веде до небажання спілкуватися (вимушеність спілкуватися не з тим, з ким хотів би, а з тим, з ким є можливість). В таких умовах, відсутність як у курсанта-практиканта, так і у діючого моряка на належному рівні сформованої іншомовної комунікативної компетентності може призвести до виникнення дуже несприятливої ситуації.

Дослідження, проведені Міжнародною морською організацією вказали на те, що у 80% випадків причиною виникнення надзвичайних ситуацій в морі є людський фактор. При цьому, однією з причин виникнення людського фактору в морі є на неналежному рівні сформована професійно-комунікативна компетентність. Так, згідно з проведеними було встановлено наявність у моряків недостатнього рівня сформованості основних мовних вмінь, необхідних для спілкування та виконання професійних обов'язків. Крім того, відзначається низький рівень професійного мовного спілкування офіцерів суден з лоцманами, береговими службами. Ці негативні фактори призводять до виникнення непорозумінь серед членів екіпажу, що є особливо небезпечними в разі виникнення аварійних ситуацій. Також можуть виникати проблеми «внутрішнього спілкування» на судах зі змішаним екіпажем: члени екіпажу не розуміють надписи, інструкції, настанови, і тому не можуть ефективно виконувати свої обов'язки [4, с. 134 – 135].

Особливий інтерес для визначення ролі вивчення іноземної (англійської) мови у формуванні професійно-комунікативної компетентності являють методи активного навчання, що є сукупністю способів організації навчально-пізнавальної діяльності курсантів, які активізують їх розумову діяльність при засвоєнні нового навчального матеріалу і реалізації вже набутих знань. Такі методи не тільки полегшують і поглиблюють процеси пізнання дійсності, а й формують основи емоційного ставлення до навколишнього світу, розвивають системи діяльності і мотиви, пов'язані з майбутньою професійною діяльністю. Методи активного навчання поділяються на неімітаційні (дискусії, виїзні заняття, проблемні лекції, екскурсії), імітаційно-неігрові (рішення виробничих завдань, аналіз конкретної ситуації, дії по інструкції) і імітаційно-ігрові (рольові та ділові ігри, ігрове моделювання).

Метод проблемних ситуацій, будучи для нас пріоритетним, передбачає постановку пізнавальних завдань, аналіз способів їх вирішення, порівняння точок зору, міркування, докази. В основі цього методу лежить технологія проблемного навчання, заснованого на отриманні нових знань за допомогою вирішення теоретичних і практичних проблем, завдань, які створюються в ході цих проблемних ситуацій [5, с.127].

Проблемне навчання включає кілька етапів: усвідомлення проблемної ситуації, формулювання проблеми на основі аналізу ситуації, вирішення проблеми, що включає висунення, зміну і перевірку гіпотез, перевірку рішення [6, с. 171-172.].

Досвід проблемного навчання у ВНЗ показує, що за допомогою його форм, методів і засобів можна вирішити цілий ряд завдань:

- дати цілісне уявлення про професійну діяльність;
- сформувати не тільки пізнавальні, а й професійні мотиви;
- розвинути системне професійне мислення фахівця, сформувати науковий світогляд, що включає в себе також розуміння себе, свого місця у світі;
- сформувати соціальні навички взаємодії і спілкування, індивідуального та колективного прийняття рішень, виховувати ставлення до справи, соціальних цінностей і установка професійного колективу, суспільства в цілому.

Важливо відзначити, що проблемним завданням притаманні такі особливості:

- в них відображені реальні життєві, професійні або наукові проблеми, які актуалізуються як викладачами, так і студентами;
- для аналізу цих проблем залучаються не тільки наукові, теоретичні знання, але й емпіричний, життєвий і професійний досвід;
- проблемні ситуації використовуються не тільки як основа розвитку теоретичного мислення, але і як предмет і привід для міжособистісного спілкування та взаємодії суб'єктів освітнього процесу в ході власне навчальної та навчально-професійної діяльності;
- передбачається можливість різних, але обґрунтованих шляхів, способів і результатів індивідуальних і групових рішень проблемних завдань;
- оцінюється не тільки академічний рівень оволодіння знаннями, а й передусім можливість їх практичного використання в реальній життєдіяльності або в майбутній професійної діяльності.

Основні принципи проблемного навчання виступають як система вихідних теоретичних положень і вимог до проектування, організації та здійснення цілісного освітнього процесу. Сюди відносяться принципи:

- психолого-педагогічного забезпечення особистісного включення курсанта в навчальну діяльність;
- цілеспрямованого і послідовного моделювання у навчальній діяльності курсанта цілісного змісту, форм і умов професійної діяльності;
- проблемності змісту навчання і процесу його розгортання в діяльності суб'єктів освіти;
- адекватності форм організації навчальної діяльності курсантів цілям і змісту освіти;
- провідної ролі спільної діяльності, міжособистісної взаємодії і діалогічного спілкування суб'єктів освітнього процесу (викладача і курсантів, курсантів між собою);
- педагогічно обґрунтованого поєднання нових і традиційних педагогічних технологій;
- відкритості використання для досягнення конкретних цілей навчання і виховання в освітньому процесі будь-яких педагогічних технологій, запропонованих в рамках інших теорій і підходів;
- єдності навчання і виховання особистості професіонала [7, с. 170].

Метод проблемних ситуацій – це особливий вид інтелектуально-емоційної взаємодії суб'єкта (курсанта) з об'єктом пізнання (завданням), в процесі якого, він усвідомлює протиріччя між необхідністю оволодіння об'єктом пізнання (рішення задачі) і нестачею наявних у нього знань для цього. Проблема ситуація породжує у курсанта яскраво виражену пошукову потребу, прагнення знайти (відкрити чи засвоїти) об'єктивно необхідні та достатні для вирішення проблеми знання і способи дії. Застосування методу аналізу проблемних ситуацій для формування здатності до міжкультурної комунікації є досить продуктивним. Цей метод передбачає розгляд і обговорення конфліктних професійних ситуацій, що можуть виникати між представниками різних культур. Аналіз і обґрунтування причин конфлікту здійснюється з опорою на відмінності в нормах професійної поведінки та культурно-специфічних способах мовного оформлення, адекватних змісту професійних ситуацій. У процесі аналізу коментуються можливі варіанти позитивного вербальної та невербальної поведінки, які можуть сприяти запобіганню конфліктів. Аналіз проблемних ситуацій передбачає вивчення мови та поведінки учасників реальних професійних ситуацій. Пояснюється сенс професійних дій, висловлюється думка щодо мотивів, причин і сенсу дій учасників. Лінгвокраїнознавча підготовка майбутніх фахівців морських професій сприяє вирішенню комплексних завдань з вивчення стереотипів поведінки, форм мислення, систем ціннісної орієнтації, специфіки національної культури тощо, що в цілому виступає у якості фактору успішної професійної діяльності, та розвитку міжнародного полілогу.

Таким чином, щоб підготувати моряка до участі в міжкультурній комунікації необхідно:

- проаналізувати діяльність майбутнього фахівця з позиції міжнародного, міжкультурного спілкування;

- виявити основні напрямки модернізації змісту морської освіти з метою його наповнення новою інформацією, що сприяє формуванню якостей, які б забезпечували успішний розвиток міжнародного полілогу (толерантність, повага до культурної спадщини інших країн та ін.);
- спиратися на сучасні педагогічні технології підготовки майбутніх фахівців;
- реалізувати принцип полікультурності та діалогу культур у підготовці майбутніх моряків на основі міжнародного досвіду в контексті розвитку міжнародних відносин (виховувати шанобливе ставлення до культурних цінностей у випадку збройного конфлікту) [8, с. 33 - 35].

Висновки з даного дослідження. Таким чином, на підставі вище викладеного можна зробити висновок, що враховуючи сучасні тенденції економічного розвитку України, а також враховуючи те, що Україна стала на шлях до євроінтеграції, то до рівня підготовленості курсантів до майбутньої професійної діяльності ставляться все жорсткіші вимоги, щоб за рівнем професійної компетентності вони були конкурентоспроможними на міжнародному ринку праці. Але поряд з безпосередньо професійними знаннями, вміннями та навичками курсанти, як майбутні моряки мають бути культурно обізнаними. А на підставі цього, з метою забезпечення ефективної роботи у багатонаціональному екіпажі, впродовж навчання у вищому навчальному закладі, курсанти мають добре оволодіти іншомовною комунікативною компетентністю.

Перспективи подальших розвідок. В подальшому планується розробка детальної структури професійно-комунікативної компетентності курсантів вищих морських навчальних закладів на підставі вивчення фахових дисциплін.

Список використаних джерел:

1. Морська доктрина України на період до 2035 року [Електронний ресурс]. – Затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 7 жовтня 2009 р. № 1307. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1307-2009-%D0%BF>
2. Телегіна А.Т. Особенности иноязычной коммуникативной деятельности в подготовке будущих специалистов / А.Т. Телегина // Известия Пензенского государственного педагогического университета им. В.Г. Белинского. Общественные науки. – 2011. – № 24. – С. 812-816
3. Маричев И.В. Морская академия в образовательном пространстве / И.В. Маричев. – Новороссийск: Морская государственная академия им. адм. Ф.Ф. Ушакова, 2006. – 144 с.
4. Тирон О.М. З досвіду викладання англійської мови за професійним спрямуванням на факультеті судноводіння КДАВТ / О.М. Тирон // Водний транспорт. – 2012. – Вип. 2. – С. 133-136.
5. Вербицкий А.А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход / А.А. Вербицкий. – М.: Высш. шк., 1991. – 205 с.
6. Махмутов М.И. Проблемное обучение / М.И. Махмутов. – М.: Педагогика, 1975. – 238 с.
7. Булатов М.Ф., Григорьева Е.М. Пути совершенствования обучения морских специалистов в ВУЗе: контекстный подход / М.Ф. Булатов, Е.М. Григорьева // Вестник АГТУ. – 2008. – № 5 (46). – С. 168-170.
8. Галиева Х.С., Худик В.А. Формирование способности к межкультурной коммуникации в профессиональной подготовке будущих специалистов морских профессий / Х.С. Галиева, В.А. Худик // Вестник Ленинградского государственного университета имени А.С. Пушкина. Серия Педагогика. – 2011 – № 01. – С. 27-35.